

Les llengües en la Catalunya independent (I)

Carme Junyent

Lingüista i presidenta del Grup d'Estudi de Llengües Amenaçades

Ja fa uns mesos vaig llegir en un tuit que, als anys 70, els independentistes eren els filòlegs i que ara ho són els economistes. Potser sí, i potser per això el debat sobre la llengua ha estat notablement absent en les propostes per la Catalunya independent, si més no si tenim en compte la recurrència del tema en la nostra vida quotidiana. I no vull dir amb això que no se n'hagi parlat. Jo mateixa vaig participar en un debat organitzat per ERC amb Eduard Voltas i Albert Branchadell, ambdós partidaris de l'oficialitat o cooficialitat del castellà. El que va ser simptomàtic d'aquell debat és que, segons els organitzadors, no hi havia volgut assistir ningú que estigués clarament a favor de l'oficialitat única del català. Potser aquesta dificultat estava relacionada amb el fet que, pocs dies abans, Oriol Junqueras havia publicat un article on es manifestava a favor de l'oficialitat del castellà. També Artur Mas s'ha pronunciat a favor d'aquesta opció i, per tant, potser el debat és inútil, però jo no voldria deixar d'aportar alguna reflexió sobre aspectes que s'haurien de tenir en compte.

El primer aspecte és la idea mateixa d'oficialitat. Per a alguns, el concepte d'oficialitat ja apareix com una garantia de protecció, fins i tot quan ells mateixos afirmen que no va ser així en el cas de l'irlandès. Hi ha altres casos que podríem prendre en consideració: la majoria d'estats africans tenen una llengua europea com a «oficial» que no ha aconseguit bandejar les llengües africanes. Però no cal anar tan lluny: el català és oficial a casa nostra i jo diria que és prou evident que no para de recular (i no estic parlant d'Andorra, on la reculada encara és més evident). L'oficialitat sembla que només funciona quan la llengua ja està implantada, o bé quan es disposa de la força bruta per imposar-la; i, en el cas del català, em sembla que el primer cas no es dona i el segon no volem que es doni.

El segon aspecte és el bilingüisme, entès com l'ús equitatiu, alternatiu o com es vulgui de dues llengües en una societat. I això no existeix, si més no de manera estable. No es coneix cap societat, ni històricament ni arreu del món, en la qual tots els membres hagin parlat les dues mateixes

llengües durant diverses generacions. La sociolingüística canònica diu que això sempre acaba en normalització o en substitució. Aquesta deu ser la teoria, perquè a l'hora de la veritat sempre s'acaba en substitució. De fet, la bilingüització de la societat és el pas previ i imprescindible perquè es doni la substitució, ja que ningú no pot deixar de parlar una llengua si no en té una altra. El bilingüisme com a objectiu ens porta, doncs, a la substitució.

El tercer aspecte és la política lingüística. I aquí cal fer una distinció: hi ha una política adreçada a la difusió de les llengües dominants, que funciona com un procés acumulatiu i que, amb l'argument de la comunicació, ens fa víctimes del mercat i ens deixa sense recursos; i n'hi ha una altra de destinada a la preservació de les llengües amenaçades. Ambdues han fracassat. La primera perquè, amb la seva lògica imperialista, conculca els drets humans; la segona perquè calca els models de la primera com si fossin els únics possibles i, en no tenir els mateixos recursos, no pot implementar-los (ja ho va dir Max Weinreich: «Una llengua és un dialecte que té exèrcit i armada»). Però sobretot han fracassat perquè han partit sempre de les llengües i no dels vincles entre parlants o de les xarxes de comunicació.

Finalment, un altre aspecte que entra en joc és la comunicació. Encara que sigui una obvietat, cal recordar que el més important per comunicar-se no és compartir un codi, sinó tenir alguna cosa per dir. Si tenim alguna cosa per aportar, segur que hi ha algú que ho vol rebre, i no podem oblidar que la humanitat s'ha comunicat sempre, compartís o no el codi lingüístic. Les estratègies per comunicar-se són molt diverses, ja sigui l'adaptació lingüística en el cas de llengües emparentades, el desenvolupament de pidgins, l'adopció d'alguna llengua franca o, senzillament, aprendre la llengua del veí, per no parlar dels codis gestuals o l'intercanvi de mots en contactes esporàdics. Per què s'insisteix, doncs, que per comunicar-se cal compartir un codi i, sobretot, que, quantes menys llengües, més comunicació? Doncs perquè l'homogeneïtzació lingüística és una forma de control. Des del professor que no

T*L'oficialitat sembla que només funciona quan la llengua ja està implantada, o bé quan es disposa de la força bruta per imposar-la; i, en el cas del català, em sembla que el primer cas no es dona i el segon no volem que es doni.*

deixa que els seus alumnes parlin en romanès perquè «no entén què diuen» fins al propietari d'una plantació que futeja l'esclau perquè parla en la seva llengua, la negació de la llengua de l'altre és una forma d'arrabassar-li el seu espai de llibertat. I si ens preguntem si la comunicació ha millorat després d'haver eliminat la meitat del patrimoni lingüístic en pocs segles, la resposta no sembla que pugui ser positiva. No es coneix cap poble que hi hagi guanyat alguna cosa pel fet d'haver abandonat la llengua i, en canvi, la majoria —si no tots— dels que ho han fet i han perdut molt i de forma irreparable.

Tenint en compte aquests aspectes —que l'oficialitat no és garantia de res, que el bilingüisme és en ell mateix una amenaça, que la política lingüística convencional no té èxit i que la comunicació no és real si no hi ha intercanvi—, quina dinàmica de les llengües s'hauria de desenvolupar en una Catalunya independent?

**Aquest 2013...
canvia el xip!**

**Subscripció
anual per 70 €**

Inclou rebre el **setmanari cada divendres**
Tenir accés a les **promocions i descomptes**
Un **regal especial** si et subscrius aquest gener

Fes-nos arribar aquesta butlleta o contacta'ns per telèfon, correu electrònic o via web

Em vull subscriure a Som Anioia

Nom i cognoms	DNI
<input type="text"/>	<input type="text"/>
Adreça	Municipi i CP
<input type="text"/>	<input type="text"/>
Adreça electrònica	Telèfon
<input type="text"/>	<input type="text"/>
Compte corrent	
<input type="text"/>	<input type="text"/>
☐ Subscripció anual	☐ Subscripció semestral

SOM ANOIA expressa la seva opinió únicament a l'editorial, i no ha de compartir cap de les afirmacions o judicis dels seus col·laboradors o altres opinadors.

CARTES A LA REDACCIÓ

Si vols publicar en aquesta secció, envia la teva carta a l'adreça **opinio@somanoia.cat** amb l'assumpte 'Carta', acompanyada de nom i cognoms, número de DNI, adreça i telèfon. SOM ANOIA es compromet a publicar les cartes rebudes, si bé no en pot garantir el termini, i es reserva el dret a no publicar aquelles cartes que continguin expressions discriminatòries, difamatòries o insults. La redacció es reserva el dret a escurçar els textos quan així ho cregui convenient.

som:anoia

93 749 56 97
redaccio@somanoia.cat
www.somanoia.cat

Imprimeix: Gràfiques de Premsa Diària

Les llengües en la Catalunya independent (II)

Carme Junyent

Lingüista i presidenta del Grup d'Estudi de Llengües Amençades

El primer que cal tenir clar és si optem per la diversitat lingüística, perquè, si no, no cal que ens hi posem. Al català li queden molt poques generacions. La mort de les llengües és un fenomen global i, per això, és inútil la planificació que afecta només llengües aïllades. O capgirem el procés conjuntament o no ens en sortirem. I la independència ens dona també la possibilitat de desenvolupar estratègies alternatives. Si creiem que val la pena preservar la diversitat lingüística, aleshores no podem passar per alt un fet evident: la revitalització lingüística només té sentit en els territoris on s'han desenvolupat les llengües; ningú no espera salvar el cherokee a les Canàries o el bretó a Chiapas. Si algú espera que el català es recuperi, hem de suposar que espera que ho faci en els territoris on es parla la llengua —Catalunya en el cas que ens ocupa. Aquesta és, doncs, la nostra responsabilitat, això és el que podem aportar al món.

Una altra cosa que no podem oblidar és que la composició demolingüística del nostre país ha canviat molt en els darrers anys. Quan es fan plantejaments de bilingüisme o cooficialitat, fa la sensació que la percepció del país és la mateixa que se'n tenia fa 30 anys. En aquell moment potser es podia tractar de dues llengües en joc, però ara més d'un 10% de la població no té ni el català ni el castellà com a primera llengua, i les seves llengües també formen part del nostre país. Si els fonaments d'un país independent s'han de posar deixant de banda una part dels seus membres, em sembla que és un mal començament. D'altra banda, no podem ignorar el fet que aquesta diversitat ens ha arribat en el moment que més la necessitàvem, un moment en què la dinàmica implacable del bilingüisme ja ens estava portant a una fase de recessió. Hi ha qui ha percebut aquest canvi demolingüístic com una nova amenaça, i pot ser-ho si ens obstinem a negar als nouvinguts el català com a llengua d'acollida, perquè si els que no tenen ni el català ni el castellà com a primera llengua són assimilats a la llengua dominant, el restabliment de l'equilibri lingüís-

tic és gairebé impossible. Per què, doncs, ens pot ser favorable aquest canvi? Encara que la sociolingüística convencional hagi concebut les societats homogènies com el paradís natural de les llengües, el fet és que aquestes societats són molt més vulnerables quan hi arriba una altra llengua. En canvi, quan ens fixem en societats que han preservat la llengua tot i haver tingut les mateixes pressions que altres llengües que han desaparegut, el que ens trobem són societats molt multilingües on les llengües no estan jerarquitzades i, per això, funcionen en tots els sentits de la comunicació.

A les llengües de la immigració cal afegir-hi encara dues llengües més que tenen un paper prou rellevant socialment: l'anglès i l'espanyol (o castellà. Hi ha qui encara s'embrancha en qüestions terminològiques, però tots sabem de què parlem). Ambdues formen part d'aquest projecte de Catalunya trilingüe que sembla l'ideal a atènyer de manera indiscutible i indiscutida. La veritat és que no deixa de meravellar-me aquesta submissió a les lleis de l'imperi quan es tracta de l'anglès. El món acadèmic, artístic, empresarial, tothom en fi, hi inverteix tot el que pot sense cap mena de reciprocitat. Això sí que és l'èxit de la colonització, tothom disposat a fer el que calgui per obtenir el que ens imposen. Seria bo preguntar-nos quanta creativitat estem perdent en l'empresa i quantes estratègies comunicatives estem desballestant. Els Erasmus han aconseguit que alumnes italians i catalans es comuniquin entre ells en anglès, després de segles de veïnatge lingüístic on ningú no havia trobat a faltar una llengua pont. Sovint s'apel·la a la funció del llatí a l'edat mitjana per justificar la necessitat d'una llengua franca, però caldria recordar que el renaixement va arribar justament amb la reivindicació dels vernacles. I amb això no estic negant la utilitat de l'anglès, però ni és útil per a tothom ni es pot passar per alt que el seu ús ens està furtant molts recursos. Sempre dic als meus alumnes que és una llengua que s'ha de saber però no s'ha de fer servir, perquè una cosa és saber què diuen i una altra vendre fins i tot la veu.

Pel que fa a l'espanyol, no deixa de sorprendre la poca fe en les persones d'aquells que en volen l'oficialitat per por de perdre vots. Sembla raonable creure que, quan algú opta per la independència, la llengua és només una part de l'opció, i segurament no és la més important. Costa de creure que algú vulgui la independència en espanyol, i, si és així, potser val més que voti en contra. Que l'espanyol seguirà sent una llengua ben viva a la Catalunya independent només ho pot dubtar algú que visqui fora del món. Però que sigui una llengua familiar no vol dir que hagi de seguir sent la llengua per defecte, sobretot si volem que el català sobrevisqui. El compromís dels catalans que tenen el castellà com a primera llengua és imprescindible per a la supervivència del català i la restauració de l'equilibri ecolingüístic. D'altra banda, no podem oblidar que entre un 5 i un 6% de catalans parlen varietats americanes de l'espanyol. Aquestes varietats han estat considerades com una mena d'anomalia a corregir, sobretot a l'escola. Si això és així és perquè encara estem sota el mandat de la RAE, però amb la independència res no justifica que propugnem un model de castellà que ben segur que no és d'aquí. Això ens dona la possibilitat també de desenvolupar una nova relació amb la llengua on totes les varietats siguin benyngudes i no reprimides.

És ben sorprenent que, davant d'un repte tan formidable com la independència, el debat sobre la llengua s'hagi limitat als arguments de sempre. Tenim l'oportunitat de promoure una convivència lingüística sense exclusions i amb un objectiu comú, com és revitalitzar la llengua del país. Aquesta empresa ens ofereix unes possibilitats de cohesió que la història segur que ens agrairia: en el moment que s'hi havia de ser, hi vam ser tots i vam recuperar la llengua. I, en canvi, ens emboliquem amb oficialitats inútils perquè ignorem les persones i aprofitem l'avinentesa per perpetuar la colonització i enfortir l'imperialisme. Si ja sabem que les fórmules conegudes ens porten a l'extinció, per què no assajar-ne de noves més justes i, potser, més eficaces? Ben segur que la llengua s'ho mereix.

T
És ben sorprenent que, davant d'un repte tan formidable com la independència, el debat sobre la llengua s'hagi limitat als arguments de sempre. Tenim l'oportunitat de promoure una convivència lingüística sense exclusions i amb un objectiu comú, com és revitalitzar la llengua del país.

CARTES A LA REDACCIÓ

El futur dels nostres joves

En una trobada de famílies amigues vaig interessar-me per un grup de joves d'entre 16 i 20 anys: tots bons estudiants, alegres, esportistes solidaris... en resum, allò que es coneix com joventut sana.

Interessat per les seves activitats vaig preguntar-los per què es prenién tant interès en els estudis. La resposta de tots va ésser única: perquè quan siquem grans no estiguem a l'atur.

Fixin-s'hi bé: no per gaudir d'un ofici o una professió que els estimuli i els il·lusioni; simplement per no estar a l'atur. Res més.

Aquest és el futur dels nostres joves: una o dues o tres generacions cremades, i nosaltres els més grans que hem estat lluitant per una vida millor pels nostres fills els hi deixem terra cremada. O els hi deixem els polítics que hem votat, que han fet de la corrupció el seu *modus vivendi*. Sóc un català anònim, ja no sóc un nen. Desenganyat per tanta porqueria, voldria dimitir com a ciutadà. Però continuaré lluitant en el possible i fins al final, perquè la nostra joventut rebí el que es mereix. Un futur amb dignitat. Aquesta lluita és una obligació de tots.

JAUME RODRIGUEZ ENRICH, IGUALADA

Envia la teva carta al correu opinio@somanoia.cat amb l'assumpte 'Carta'

SOM ANOIA expressa la seva opinió únicament a l'editorial, i no ha de compartir cap de les afirmacions o judicis dels seus col·laboradors o altres opinadors.

CARTES A LA REDACCIÓ

Si vols publicar en aquesta secció, envia la teva carta a l'adreça

opinio@somanoia.cat amb l'assumpte 'Carta', acompanyada de nom i cognoms, número de DNI, adreça i telèfon.

FE D'ERRADES

En l'edició número 8 de Som Anòia, publicada el divendres 1 de febrer, vam incloure per error un requadre a les pàgines centrals en que es ressaltava la xifra d'assistents a la celebració dels passats Tres tómb a Igualada.

En el seu lloc, i d'acord al contingut de les pàgines, hi havia

SOM ANOIA es compromet a publicar les cartes rebudes, si bé no en pot garantir el termini, i es reserva el dret a no publicar aquelles cartes que continguin expressions discriminatòries, difamatòries o insultes. La redacció es reserva el dret a escurçar els textos quan així ho cregui convenient.

de figurar un destacat de les xifres d'assistència de públic i expositors a l'Ecofira d'Òdena.

D'altra banda, en l'infogràfic de la pàgina 3, el color assignat a Igualada en el mapa comarcal havia de ser d'una tonalitat més forta, concretament el de la franja de 'fins a un 80%', i no el de 'fins a un 65%' publicat per error.

93 749 56 97
redaccio@somanoia.cat
www.somanoia.cat

Imprimeix: Gràfiques de Premsa Diària

som:anoia